

EL CONVENT DE MARÇÀ

[TEXT I FOTOGRAFIES] Montse Bartolomé

Sortint de Marçà en direcció a Falset, just a l'acabar de passar el cementeri, hi ha les restes del que fou el Convent de Sant Marçal, mig enrunat. Encara ara, la gent de Marçà anomena així aquesta edificació: "el convent", que va ser, fins fa uns anys, un corral on s'hi guardaven corders. Com també queda memòria del que va ser Sant Marçal en el nom que es dona

al camí -recentment asfaltat- que va des d'on s'acaba el poble -on hi ha les piscines municipals-fins a la carretera de la Torre de Fontaubella: la paret dels frares. La seva història, però, és força desconeguda. En la redacció d'aquest article ha estat clau la col·laboració del germà marista Emili Turú, que va recollir informació sobre els servites a Marçà durant els seus anys d'estudi a Roma.

Qui eren els servites?

L'Orde dels Servents de Maria, també anomenada dels servites, és una orde mendicant fundada a Florència el 1233 per un grup de set rics mercaders, els Set Sants Fundadors, segons la regla de Sant Agustí. La finalitat de l'orde és la santificació dels seus membres mitjançant la devoció a la Verge Maria, especialment en la solitud i l'amargor durant la passió i mort de Jesús.

"Convent de Sant Marçal, bisbat de Tortosa. En els anys 1611 es fundà el convent de Sant Marçal, bisbe i màrtir. Aquests últims anys, edificà l'església i el convent el P. Fr. Rafael Vega, prior. Hi ha altar del Beat Pelegrí, per intercessió del qual els fidels

L'ORDRE DELS SERVENTS DE MARIA ÉS UNA ORDRE MENDICANT FUNDADA A FLORÈNCIA EL 1233, TAMBÉ DITS SERVITES. EL CONVENT DE SANT MARÇAL DE MARÇÀ VA SER FUNDAT EL 1611 GRÀCIES A LA DONACIÓ DELS TERRENYS

reben grans favors, i el visiten de molts llocs. Hi ha també una santa imatge de la verge i màrtir Santa Madrona, tinguda en gran veneració; quan manca l'aigua per a la terra, la visiten els pobles i en particular la vila de Falset, i la porten en procesó a la pròpia església, i no la tornen al convent fins que no els ha obtingut de Déu pluges sobre la Terra". (1) El Convent de Sant Marçal va ser fundat el 1611 gràcies a la donació del terreny per a l'edificació, així com de la vinya i l'horta, que féu la família Montagut sota el patrocini dels ducs de Cardona, senyors del lloc. Era

hállele 240 pasos. (...) Me añadió un vecino del pueblo que, al decir de la gente, son dos o tres las norias que para su riego encierra. La otra parte del terreno, o no cercada, enamora no sólo por su extensión, sino por la lozanía de las cepas que su fértil suelo cría. Poseía además el convento en el contiguo término de Capsanes las mejores piezas de tierra de las cercanías del poblado. Para el abasto de agua de la casa, no le faltaba a ésta su buena mina. Atesoraba además rica biblioteca."(2) I guiant-se pel que li va explicar el mossèn de Marçà d'aquells

vent]"constaba de una sola nave, de que carecía de crucero, de que tenía muchas capillas y de su estilo del Renacimiento".(3)

Els conflictes dels primers anys
Els frares servites de Sant Marçal vivien del delme (un impost o cens del deu per cent sobre la collita dels camperols destinat a assegurar el manteniment del clergat i dels edificis religiosos) i de les almoines que recaptaven especialment a Falset que, aleshores, era una vila pròspera. Potser per la importància que tenia en aquell moment (no tan sols venien a captar-hi els servites de Marçà, sinó que hi acudien els frares de Jesús d'Escornalbou i d'altres monestirs, sense comptar els frares i monges d'altres ordres que hi havia aleshores al poble), el 1623 es va fundar a Falset un convent de servites. Aquest convent es va construir també amb el suport dels ducs de Cardona, "el mejor de la provincia, incluido el de Barcelona". (4) D'aquesta existència en deixa

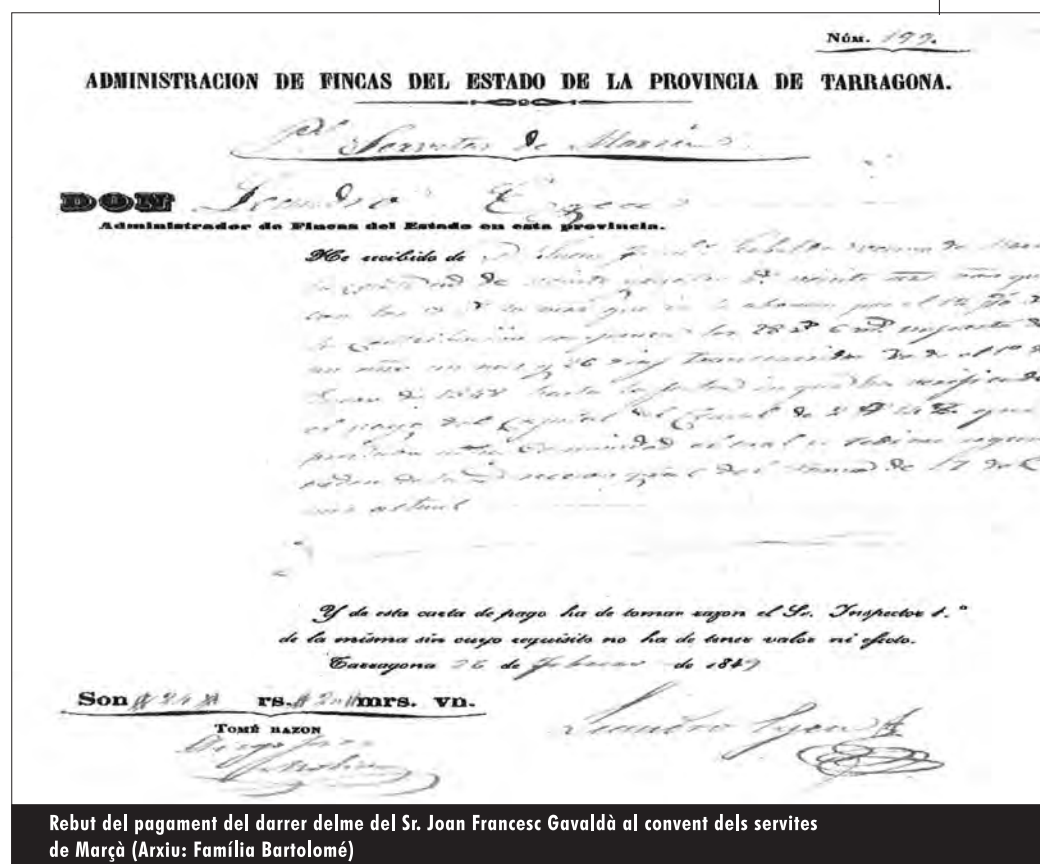
FOU UN CONVENT IMPORTANT ON ES CELEBRAVEN CAPÍTOLS PROVINCIALS DELS FRARES SERVITES DE LA CORONA D'ARAGÓ. EL 1768 HI RESIDIEN 18 PERSONES: 10 SACERDOTS, 1 CLERGUE I 7 GERMANS

un dels vuit convents d'aquest orde existents a la península. Sant Marçal, però, era un convent important per la seva situació geogràfica: periòdicament s'hi celebrava el Capítol provincial dels frares servites de la Corona d'Aragó (una reunió dels representants dels diferents convents). Per aquest motiu el de Marçà s'anomenava Convent Capitular. Hi vivien 18 persones (segons un cens de 1768): 10 sacerdots, 1 clergue i 7 germans. Si tenim en compte que s'hi celebraven els capítols provincials, havia de tenir capacitat per acollir un nombre important de persones. De fet, les ruïnes actuals ja ho deixen intuir.

Ens podem fer una idea de com era el convent segons la descripció que en va fer Cayetano Barraquer i Roviralta el 1901 quan en va visitar les restes:

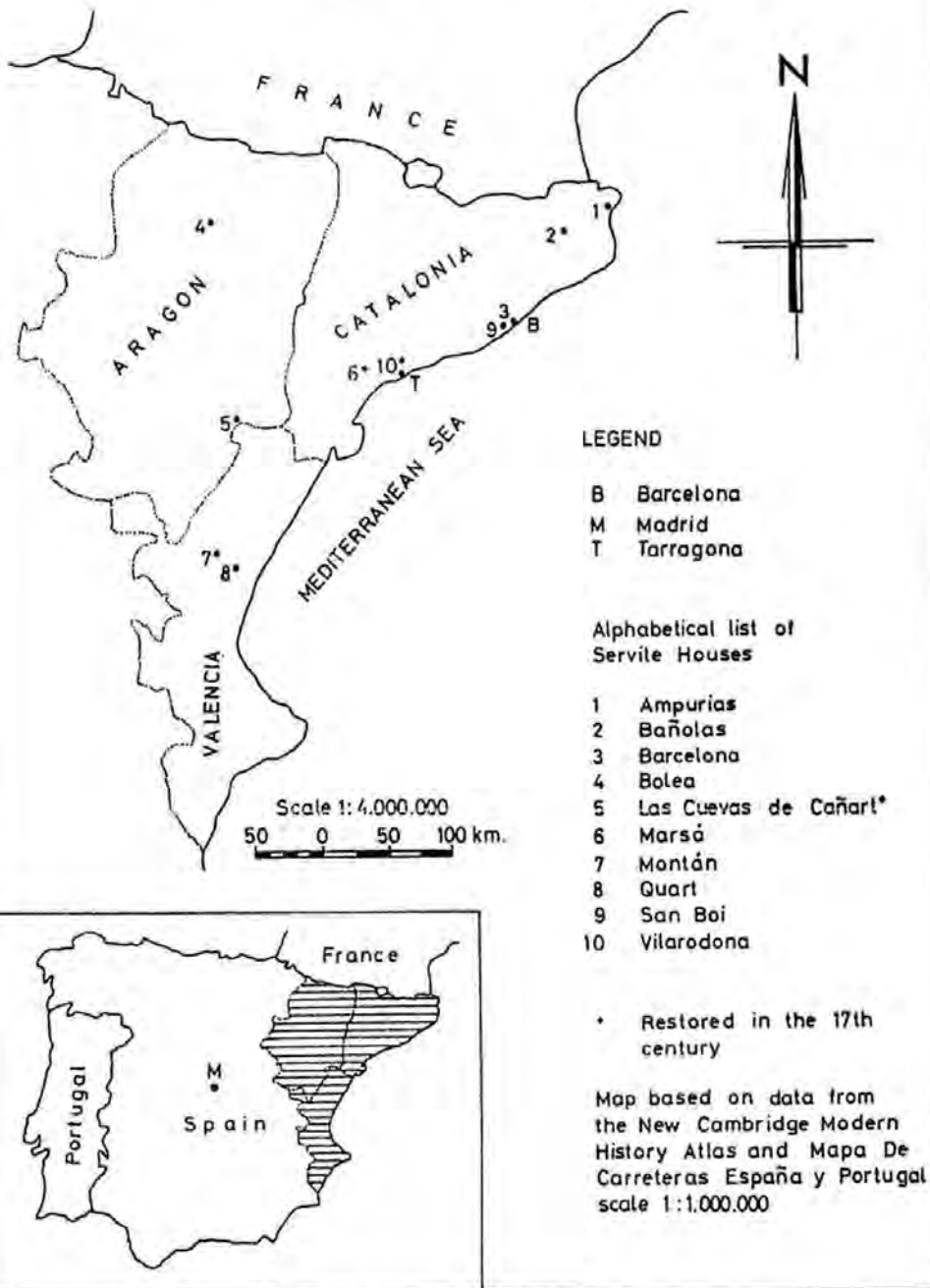
"Al S. y O. Del convento poseía éste un muy extenso y fértil terreno, del cual cercó una buena parte, la que caía al mediodía del edificio, convirtiendola así en huerta. Llamó mi atención la gran longitud del cercado, y medida,

anys, Andreu Batiste i Pellejà, que el va acompanyar a visitar el que quedava de Sant Marçal: [el con-

Rebut del pagament del darrer delme del Sr. Joan Francesc Gavaldà al convent dels servites de Marçà (Arxiu: Família Bartolomé)

Servite Houses in Spain 17th-19th Century

Drawing by Cornelius Siebe Bootsman, Department of Geography, University of Swaziland

Mapa dels convents servites a Espanya

a la calle Nueva". (5)

Però aquest convent va durar ben poc perquè "el convento de Falset fue derribado y sus frailes encarcelados por orden del obispo de Tarragona, acusados por los clérigos del lugar de no vivir con corrección la vida religiosa". (6)

Però no és tan sols això. Segons mossèn Mestre, "la Comunidad que en él [el convent de Falset] vivia se indispuso de tal modo con la población que llegó a trabarse entre una y otra una lucha en la que mediaron tiros y otros atropellos, en vista de lo cual dicha comunidad resolvió pasar a vivir en el convento de Servitas en Marsá". (7)

De la documentació existent a Roma (8) pot deduir-se que, en la gènesi del conflicte, hi ha el repartiment de les misses. En aquella època totes les comunitats religioses vivien de les misses i de la caritat del lloc (en aquest cas, de Falset), i hi va haver acusacions i baralles pel fet que els capellans de la parròquia de Falset es quedaven tots els diners i no repartien les misses entre les altres comunitats religioses. Hi havien misses que es cobraven però que ni tan sols arribaven a celebrar-se. Els servites al·legaven que el fet que es quedessin misses sense dir era greu perquè significava que hi hauria ànimes que no aconseguirien la salvació.

La fi de Sant Marçal

Els frares servites abandonaren l'edifici durant les guerres de Successió, del Francès, del Trienni Liberal i, definitivament, el 1835. Els frares van ser avisats pel rector de Falset que corrien perill. Primer, però, van protegir les seves pertinences a l'església: copes, vasos sagrats, estàtues i roba litúrgica. La biblioteca comunitària es va transferir a una casa particular. Dies després de l'abandó dels servites, els seus detractors van cremar l'altar però,

constància, en el seu diari, el mossèn de Falset de final del segle XIX: "Existia en esta villa un convento de Padres Servitas que estaba situado en el patio

y pasadizo desde la casa de Vilanova de la Quartera al Tancat propiedad aún de Antonio Vilanova y Canals, en el ángulo de la calle de Trinquet

afortunadament, no es va estendre el foc atès el bon estat de la construcció. (9)

Per molt estrany que pugui semblar, l'església d'aquest convent fou aterrada pels carlins ja que la comunitat servita era més aviat de tendència liberal. Tot i això,

tejas, ladrillos y todo lo que se necesitaba para que los habitantes de ésta (Marsá) pudieran reparar sus casas" (10). L'any 1845 ja estava totalment enrunat (11).

Amb la Desamortització de Mendizábal, es tragué a subhasta

No obstant això, va haver de tornar a subhasta pública uns anys després i el van comprar per 200 duros, a pagar en deu anys, l'alcalde d'aquell temps, Josep Piqué i Cots, i el secretari de l'ajuntament, Pere Borràs i Castellví.

Els anys posteriors es van anar venent la resta de propietats, entre les quals destacaven les finques al terme de Capçanes. El 1890, des del convent dels servites de Barcelona, el del Bonsuccés, es va fer un intent de restablir l'antic convent de Sant Marçal, però no arribà a terme.

Els servites a Marçà van desaparèixer, però la seva petjada és present a la toponímia popular ("el convent", la "paret dels frares") i a la música del cant solemne de *Completes a la Mare de Déu de les Malalties de Marçà*. Els frares de Sant Marçal van endolcir les completes a la Mare de Déu de les Malalties, patrona de Marçà, afegint set "minuti o minuets" intercalats entre els versicles dels salms, a més d'un final doxològic per al Gloria Patri. "Cal remarcar el subtil simbolisme del número set: set minuets intercalats, set els sants fundadors de l'ordre, set els dolors de la Verge, i set les feligresies (la de Marçà més altres sis) dependents de la cura espiritual dels servites" (13). Una raresa que cada any, la nit del 26 de desembre, sona a la Parròquia de l'Assumpció de Marçà en honor a la Mare de Déu de les Malalties. ■

A FALSET EL 1623 TAMBÉ SE N'HI VA CONSTRUIR UN, SITUAT EN L'ANGLE DEL CARRER DEL TRINQUET I EL DEL CARRER NOU. LA SEVA DURADA FOU CURTA JA QUE ENTRAREN EN CONFLICTE AMB ALTRES COMUNITATS RELIGIOSES DE LA VILA

"la demolición no fue instantánea, pero fue continua, porque a medida que pasaban los días, las gentes se llevaban maderas,

pública el Convent de Sant Marçal, i es va vendre per "1600 o 1800 duros" (12). Segons la gent del poble, a l'època, es vengué barat.

¹ Manuscrit de P. Epifani Cedó datat a Barcelona el 4 de novembre de 1667. Documentació facilitada pel germà Emili Turú. Arxiu dels Servites de Maria, Roma.

² Cayetano Barraquer y Roviralta. *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del XIX*. Barcelona, 1906.

³ Op. Cit.

⁴ José Antonio Gómez. "La Península Ibérica: un reto continuo para los Siervos". [Valencia]: [Facultad de Teología S. Vicente Ferrer] [s/d]

⁵ "Datos, notas y apuntes históricos de la Villa de Falset". Manuscrit inèdit de mossèn Francesc Mestre (Falset, 1837-1899)

⁶ José Antonio Gómez, op. cit.

⁷ Mossèn Francesc Mestre, op. cit.

⁸ Documentació facilitada pel germà Emili Turú. Arxiu dels Servites de Maria, Roma.

⁹ Damian M. Charboneau. *The Servites of Barcelona*. Studi Storici OSM, núm.45, [1982].

¹⁰ Cayetano Barraquer y Roviralta, op. cit.

¹¹ BOPT n.65 de 1845.

¹² Cayetano Barraquer y Roviralta, op. cit.

¹³ "Las Completas de Marçà". Manuscrit de Mossèn Samuel Garcia. Còpia mecanografiada.